

Příběhy sbírkových předmětů

Story of artifacts from the museum collections

Ivana Macháčková¹, Barbora Kailová¹

0. Abstract

This short report contains three short stories from the collection activity of the Museum of Czech Karst in Beroun, and summarizes experience gained during new collection acquisitions. The first story describes the story of a discovery of a 18th to 19th century "treasure" of tin vessels and pottery from an old manor at Králův Dvůr. The second describes an acquisition of an old piece of kitchen furniture from Železná, and the third one describes a find of a treasure of 320 silver coins at Chyňava. The documents from the Museum archive were rewritten in a popular form and turned to attractive stories mapping the transfer of artifacts from original owners to the museum collection, however bizarre it may be.

1. Úvod

Muzeum Českého krasu ve svých expozicích a depozitářích uchovává úctyhodné množství různorodých a zajímavých předmětů. Podávají autentické svědectví o minulosti, jaká opravdu byla. Produkty lidské činnosti s sebou navíc přinášejí svůj příběh. Máloměrky sbírkový předmět jej ale umí předat celý; jeho cesta do muzea bývá často vroubena překotnými náhodami, dlouhým hledáním. Občas sehraje roli náhoda a příběh dopíše...

2. Příběh první

Statek U Štuků byl vystaven v Karlově Huti, která je dnes součástí města Králův Dvůr u Berouna. Usedlost byla v ústní tradici spojována s „pokladem“, a tak to zůstalo až do sedmdesátých let minulého století.

Jedna z posledních přímých zpráv – vyprávění paní Kotkové – pocházela na první pohled z nesnadno ověřitelného zdroje. Tato dáma pocítila potřebu informovat soudobé majitele statku o existenci pokladu v zaklenuté komůrce v podsklepi a rezolutně tvrdila,

byly i další možnosti – půda, podlahy, trámů... Největší naděje vzbudilo schodiště. Pod zděnými schody do patra se nacházel menší výklenek bez zjevného užitku. Páni Štukové, otec a syn, se jako praví hledači energicky pustili do kopání pod schodištěm. Výklenek ale neukrýval žádnou schovávačku, nevydal žádný poklad. Hledači dokonce museli urychleně práci zanechat, protože hrozilo, že schody nad nimi se zřítí. Poklad ještě mnohokrát odolal svému objevení, ačkoliv připadl na mysl pokaždé, když se v domě něco dělo.

O několik let později přišel statek odkoupením k demolici. Královodvorské železářny potřebovaly rozšířit tovární budovy, a tak celá obec Karlova Huť přestávala existovat. Statek č.p. 10 přišel na řadu v únoru roku 1976. A co se nestalo – při strhávání stěn se vyhrnulo z podlahy půdy přes třicet kusů „stříbrného“ nádobí a několik kusů porcelánu! Dělníci Josef Kršek, Josef Rosol a Karel Čuřín nález řádně ohlásili. Ukázalo se sice, že nádobí není stříbrné ale cínové, zato tvoří velmi zajímavý soubor z různých konvářských dílen z období 18. století. Porcelánové nádobí si nálezci původně rozebrali, domnívali se, že o něj muzeum neprojeví zájem. Několik kusů se díky osvětlenému dárci do muzea přece jen dostalo; vedle segmentu celého servisu z druhé poloviny 19. století dnes soubor obsahuje i hodnotné kameninové nádoby z přelomu 18. a 19. století.

Některé části souboru cínového nádobí můžete zhlédnout v expozici Muzea Českého krasu. Porcelán a kamenina jsou uloženy v depozitáři. Zde nabízíme malou fotografickou ochutnávku tzv. pokladu ze statku U Štuků. Můžete obdivovat jemné vytlačené zdobení ouška kameninového soudku na hořčici a jistě nepřehlédnete napojení tří nožiček slánky zdobené maskarony.

S trochou nadsázky lze říci, že i demolice někdy může být přínosná.

Foto 1. Kameninový omáčník, MČK, inv. č. H 2410. Foto Barbora Kailová.

Photo 1. A sauceboat from vitrified clayware. Photo by Barbora Kailová.

Foto 2. Kameninový soudek se sběračkou, MČK, inv. č. H 2412. Foto Barbora Kailová.

Photo 2. A cask with a scoop, vitrified clayware. Photo by Barbora Kailová.

Foto 3. Kameninová slánka, MČK, inv. č. H 2409. Foto Barbora Kailová.

Photo 3. A saltcellar, vitrified clayware. Photo by Barbora Kailová.

že zprávu získala od předešlých majitelů, tou dobou už mrtvých (MEVALDOVÁ 1976). Dešifrovat její sdělení se zdálo být nemožné. Mimo jiné proto, že statek stál na vlhkém podloží a sklepy neužíval. Nicméně celá rodina vidině pokladu stěží odolávala. – Kde ale začít? Sklepení opravdu nepřipadalo v úvahu; v domě ovšem

¹ Muzeum Českého krasu, Husovo nám. 87, 266 01 Beroun; ivana.machackova@muzeum-beroun.cz; historik@muzeum-beroun.cz
Český kras (Beroun), XXXIV (2008), 67–69, 8 fotografií
© Muzeum Českého krasu
ISSN 1211-1643
ISBN 978-80-903477-3-1

Foto 4. Misník z Železné, MČK, inv. č. N 208.

Foto Barbora Kailová.

Photo 4. A traditional rural kitchen cupboard.

Photo by Barbora Kailová.

Foto 5. Levý roh misníku, detail.

Foto Barbora Kailová.

Photo 5. The left corner of the cupboard, a close-up view.

Photo by Barbora Kailová.

Foto 6. Levá dvířka, kování, detail.

Foto Barbora Kailová.

Photo 6. The left little door of the cupboard, a close-up view of fittings.

Photo by Barbora Kailová.

3. Příběh druhý

Misník je kus většího nábytku, řekněme ozdobná skříň na nádobí s funkcí vitríny. Alespoň takto byl sestaven v druhé polovině 18. stol. misník, který se nachází v etnografické expozici Muzea Českého krasu. Je pěkně zdobený dřevěnou intarzií a prolamovanými prvky, které jsou jemné a citlivě provedené. V rámovaných plochách má půlené čtyřcípé hvězdy z tmavého a světlého dřeva. Okraje vykládaní jsou profilované, stejně jako lemy hran celého misníku. Kování pantů i úchytek je plasticky zdobené a dobře zachovalé. Na hlavní desce nosné části misníku jsou patrné četné zářezy a vrypy, hlubší a širší, než bychom očekávali například od nože. Jde o výraznou stopu činnosti lidské ruky, která nicméně ozvláštňuje příběh našeho misníku a stává se významnou součástí vyprávění o jeho cestě do sbírek berounského muzea. Začneme však úplně odjinud.

MČK, toho času Okresní muzeum v Berouně, bylo pověřeno doplněním stálé expozice v rodném domku jubilujícího jazykovedce a literáta Josefa Jungmanna v Hudlicích. Instaloval se tedy původní nábytek chudého vesnického interiéru z konce 18. stol. Dominantou každé domácnosti vždy býval misník. Příchozím návštěvám se prezentovalo nejen nádobí v něm vystavené, ale i misník samotný. Jeho provedení hodně vypovídalo o majetkových poměrech rodiny.

Přípravy oslav 200. výročí narození nejslavnějšího rodáka regionu byly přede dveřmi a k dokončení expozice chyběl právě onen typický kus nábytku. Díky mravenčí práci pracovníků muzea včetně jejich rodinných příslušníků bylo vypátráno, že v rodině Lepičů v Chyňavě se takový misník dědil po dlouhá léta z generace na generaci. Teď se prý už nepoužívá a byl by ihned k dispozici.

Do rodiny se dostal sňatkem a věnem Antonie Kateřiny Hoškové roku 1909. Dokonce se k němu vázala i tradice, podle níž byl misník darován vždy dceři nebo vnučce jménem Antonie. Po půl století ale milý misník přestal původnímu účelu vyhovovat; přišla jiná doba a s ní jiný vkus i nároky na vybavení kuchyní. Rodina Lepičů však nadále využívala krásný kus nábytku jako skříňku na dokumenty a důležité materiály, a tak si misník významné místo v interiéru „sednice“ udržel, a to až do 40. let 20. století. Tehdy v rodině upustili od tradice předávání misníku dívčímu potomku jménem Antonie a čerstvá novomanželka Miloslava Kučerová, rozená Lepičová, si po svatbě odvezla misník jako součást výbavy

do manželova domu v obci Železná. Rodina Kučerova však pro něj nenašla žádné uplatnění a nebohý misník skončil u zadní stěny kůlny, kde sloužil jako prkénko při sekání kopřiv – odtud původ záhadných poranění jeho desky (ČAPKOVÁ, nedatováno). Naštěstí pan František Kučera moudře, s pochopením zareagoval na prosbou výzvu muzea a misník ochotně daroval k veřejně prospěšnému využití.

Po náročném vyčištění, opravě a etnografickém posouzení se však ukázalo, že není vhodnou volbou pro hudlickou expozici. Charakter jeho zdobení a provedení svědčí o původu z movitější domácnosti, než byla Jungmannova – např. ze mlýna nebo z jiné, honosnější vesnické domácnosti. Pro Hudlice byl posléze získán jiný, menší a prostší kus nábytku. Naš misník našel důstojné umístění ve stálé expozici venkovské světnice v Muzeu Českého krasu v Berouně, kde slouží k poučení a radosti malých i velkých návštěvníků muzea.

Je příjemné, že se podařilo vystopovat a alespoň zčásti rekonstruovat jeho pozoruhodný příběh, procházející dvěma stoletími.

4. Příběh třetí

Obec Chyňava je položena na okraji zvláště Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. Okolní malebné kopečky byly odjakživa opředeny bájemi a místní obyvatelé je považovali za příbytky pohádkových bytostí. Odtud byl už jen krůček ke vzniku legend o skrytých pokladech, stejně starých, jako je užití drahých kovů samo.

Vidina pokladů země občas vstoupí do snů všech malých i velkých snílků; příjemně podráždí fantazii a opět v klidu odejde. U některých jedinců se však postupem času stává posedlostí, hnací silou pilné hledačské práce s využitím studia všemožných pramenů i techniky detekující kov pod povrchem země.

Módní vlny „hledáčství“ obvykle oscilují v obdobích společenských a hospodářských krizí. Tehdy i legendy narůstají do ještě větších rozměrů. Byly zaznamenány mnohé výpravy do okolí Chyňavy, zvláště na chyňavské kopce Petrovka, Pelechovka aj., které byly odjakživa považovány za nezpochybnitelný úkryt pokladů. Zatím se ale žádná z těchto výprav nevrátila obtěžkána drahými kovy víc, než když vycházela.

V roce 1968 se v Chyňavě kopal příkop pro položení inženýrských sítí. Jen o málo víc než půl metru pod povrchem byl v příkopu přímo na návsi, asi metr před domem rodiny Jungmanovy,

Foto 7. Groš, avers a revers, Dolní Rakousy, Ferdinand I. 1521–1564, mincovna Vídeň 1549, MČK, inv. č. Nm 254. Foto Patrik Pařízek.
Photo 7. Groschen, an obverse and a reverse, Lower Austria, Ferdinand Ist, 1521–1564, Vienna Mint. Photo by Patrik Pařízek.

Foto 8. Šestigroš, avers a revers, Polsko, Zikmund III. 1587–1632, mincovna Malborg 1599, MČK, inv. č. 283. Foto Patrik Pařízek.
Photo 8. Six-groschen, an obverse and a reverse, Poland, Sigismund IIIrd, 1587–1632, Malborg Mint. Photo by Patrik Pařízek.

nalezen soubor 320 mincí. Původní plátěný pytlík se nepodařilo zachránit, ale mince byly poctivě předány do muzea v Berouně, kde se staly součástí numismatické sbírky (NEMEŠKALOVÁ 1973).

Vzácný nález pochází z druhé poloviny 16. století a z počátku století sedmnáctého. K uložení došlo patrně krátce po roce 1607. Soubor musel být shromažďován poměrně dlouho a hodnota mincí napovídá, že šlo patrně o méně zámožnou osobu, jež získávala mince nižších hodnot, například drobnou směnou nebo jako odměnu za práci. Dispozice domů na návsi počátku 17. století se pravděpodobně od té současné lišila. Soubory mincí tehdy byly mimo jiné ukládány také podél cest nebo například při zdech domů. Původní majitel svůj poklad nevyužil a pokud informaci o něm předal, tak osobě, která rovněž nemohla bohatství vyzvednout a užít ve svůj prospěch. Vzhledem k tomu, že depot nevznikal v době války či jiných nepokojů, lze usuzovat, že důvody k ukrytí pokladu byly ryze soukromého rázu.

Poklad v objemu zhruba 10 % z celku nálezu obsahuje pražské groše. Při metrologickém porovnání nálezu s podobným souborem z Dobrovízu, kam byl do země umístěn depot poněkud dříve než poklad chýňavský, a to kolem roku 1547, byla potvrzena teorie Greshamova zákona. Jedná se o skutečnost, kdy mince (nejen) pražských grošů uložené dříve jsou těžší než mince uložené později. Těžší mince z oběhu mizely dříve, ať už byly tezaurovány či znovu roztaveny, proto byly v Chýňavě nalezeny mince pražských grošů nadprůměrně nízké váhy. Druhou nejpočetnější skupinu nálezu tvoří malé a bílé groše z mincoven v Kutné Hoře, Českých Budějovicích, Jáchymově a Praze (odtud pouze malé groše). Poslední částí jsou mince zahraniční v množství zhruba 20 % z celého pokladu. Patří k nim i nejstarší datovaná mince souboru z roku 1549.

Literatura

- ČAPKOVÁ J. (1971): *Katalogizační karta*. Archiv Muzea Českého krasu H 39 N 208 Mísník. Beroun.
- MEVALDOVÁ H. (1976): *Zpráva o nálezu cínu, porcelánu a malovaného stropu v Karlově Huti č.p. 10*, Archiv Muzea Českého krasu H 39, strany nečíslovány. Beroun.
- NEMEŠKALOVÁ Z. (1973): *Nález mincí Chýňava*, Archiv Muzea Českého krasu H 442. Zpracováno v AÚ ČSAV. Praha.

Výzva k obyvatelům města Berouna a berounského regionu:

Pokud rušíte vybavení domácnosti nebo vyklízíte půdu, případně projednáváte pozůstalost, nelitujte času a kontaktujte:

Muzeum Českého krasu,

Husovo nám. 87, 266 01 Beroun,

telefon: 311 624 101, 311 621 174 , 311 621 842,

fax: 311 624 101,

email: historik@muzeum-beroun.cz

Mnohdy na pohled nezajímavé a nepotřebné věci mohou posloužit jako unikátní doklady regionální kultury a historie. Rozšíříte fond muzea, přidáte střípek do mozaiky dokumentace nedávné minulosti a současnosti a tím obohatíte možnosti poznání svých dětí a vnuků. Děkujeme!